

Кімге: Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігі.

Кімнен: Д. А. Мамыкиннен, статистика басқармасының басшысы Мамлют ауданы.

Күні: 19 қараша 2025ж.

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: Мамлют ауданы бойынша ӨИС ДБ және ЕРНУ базаларын салыстыру кезінде туындайтын сәйкессіздіктердің себептері.

Түйінді сөздер: ЕРНУ (электрондық шаруашылық бойынша есеп), ӨИС ДБ (ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру), мал шаруашылығы, жеке қосалқы шаруашылық (ЖПШ).

Кіріспе

Осы Талдамалық жазбаның мақсаты - Мамлют ауданы бойынша ӨИС ДБ мен ЭШҚ базаларын салыстыру кезінде туындайтын алшақтық себептерін анықтау.

Мәліметтер базасы арасындағы алшақтықты талдау және бағалау үшін келесі **әдістер қолданылады:**

- Статистикалық деректерді талдау. ЕРНУ және көрсетілген деректер арасындағы сандық сәйкессіздіктерді анықтау мақсатында жүргізіледі ӨИС ДБ.

- Нормативтік-құқықтық құжаттаманың Контент-талдауы. Деректерді сақтау ережелерін зерттеу. Әдіс сәйкессіздіктердің нормативтік себептерін анықтауға мүмкіндік береді.

- Салыстырмалы-статистикалық әдіс. Жануарлардың түрлері бойынша жиынтық көрсеткіштерді салыстыру.

- Логикалық-құрылымдық талдау. Деректердің логикалық байланысын тексеру.

ЕРНУ жүргізудің жалпы ережелері

Тіркеу жазбаларын жүргізуді ұйымдастыру нысандары мен есебін жүргізу бойынша статистикалық әдіснама "мемлекеттік статистика туралы" 2010 жылғы 19 наурыздағы Қазақстан Республикасы Заңының 12 – бабының 3) тармақшасына және 16-бабының 2-тармағына сәйкес әзірленді және Қазақстан Республикасында шаруашылық бойынша есепке алуды жүзеге асыру әдісін (бұдан әрі-әдіснама) айқындайды[3].

Статистикалық әдіснаманың негізгі міндеті үй шаруашылықтары және шаруа немесе фермер қожалықтары (бұдан әрі – ШҚҚ) бойынша тіркеу жазбаларын жүргізуді ұйымдастыру, кенттер, ауылдар, ауылдық округтер әкімдерінің шаруашылық бойынша есепке алу деректерінің

дұрыстығын қамтамасыз ету және мемлекеттік статистика саласындағы уәкілетті органға ұсыну болып табылады.

Шаруашылық бойынша есепке алуды оларға бағынысты елді мекендер бойынша кент, ауыл, ауылдық округ әкімдері жүргізеді. ЭШХА бойынша ақпараттың сақталуын, уақтылы және дұрыс енгізілуін кент, ауыл, ауылдық округ әкімі қамтамасыз етеді.

Кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдері күнтізбелік жылдың 1 қаңтары мен 1 шілдесіндегі жағдай бойынша шаруашылық бойынша есепке алу деректерін өзектендіруді жүргізеді. Шаруашылық бойынша есепке алу деректерін өзектендіру аулаларды толық айналып өту және халыққа, сондай-ақ ҚХФ басшыларына күнтізбелік жылдың 1-31 желтоқсаны және 1 маусымы мен 30 маусымы аралығында ЭШХА бойынша деректерді одан әрі көшіру және тиісті түзетулер енгізу мақсатында дәптерлерді пайдалана отырып, сұрау салу жолымен жүргізіледі.

Кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдері, егер болған өзгерістер туралы әкімшілік дереккөздерден алынған үй шаруашылықтары және (немесе) ШФҚ бойынша сенімді ақпарат болса, басқа күндердегі жағдай бойынша ЭШХҚ бойынша деректерді дербес өзектендіреді [4].

Негізгі бөлім

Екі базаның алшақтық себептерін қарастырмас бұрын, ӨИС ДБ жүргізудің нормативтік ережелеріне жүгіну қажет.

Ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру жөніндегі дерекқорды қалыптастыру және жүргізу және одан үзінді беру қағидалары "Ветеринария туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабының 39-тармақшасына сәйкес әзірленді. "Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 10-бабы және ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру жөніндегі дерекқорды қалыптастыру және жүргізу және одан үзінді көшірме беру тәртібін, сондай-ақ "ауыл шаруашылығы жануарлары туралы мәліметтерді өзектендіру" мемлекеттік көрсетілетін қызмет тәртібін айқындайды.

Ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру жөніндегі дерекқор-диагностикалық зерттеулердің нәтижелерін қоса алғанда, жануардың жеке нөмірі туралы, оның ветеринариялық өңдеулері туралы деректерді, сондай-ақ жергілікті атқарушы органдар құрған мемлекеттік ветеринариялық ұйымдар жүзеге асыратын жануардың иесі туралы деректерді тіркеудің бірыңғай, көп деңгейлі жүйесін көздейтін ветеринариялық есепке алудың бөлігі [1].

Дерекқор мыналарға арналған:

1. Ауыл шаруашылығы жануарларын сәйкестендірудің және оларды мемлекеттік есепке алудың бірыңғай қағидаттарын қамтамасыз ету.

2.ҚР ішінде және экспорт пен импорт кезінде ауыл шаруашылығы жануарларының қозғалысын бақылаудың бірыңғай автоматтандырылған жүйесін құру.

3.Эпизоотияға қарсы, ветеринариялық, ветеринариялық-профилактикалық іс-шаралар мен диагностикалық зерттеулердің дұрыстығын қамтамасыз ету.

4.Мемлекеттік органдарды ауыл шаруашылығы жануарлары туралы ақпаратпен қамтамасыз ету.

5.Ауыл шаруашылығы жануарлары туралы ақпарат алу.

6.Ветеринария саласындағы тәуекелдерді басқару жүйесінің қалыптасуы және жұмыс істеуі.

7.Мемлекеттік ветеринариялық-санитариялық бақылау және қадағалау жүргізу[2].

Енді 2024 жылдың 1 қаңтарына арналған мал басын шаруашылық бойынша есепке алу жөніндегі іс-шаралар кешенін қарастырайық.

Қазақстан Республикасы Премьер – Министрінің орынбасары С. М. Жұманғариннің 2023 жылғы 29 қарашадағы хаттамалық тапсырмасын орындау шеңберінде. 2024 жылғы 1 қаңтарға ауыл шаруашылығы жануарларының басын сәйкестікке келтіру бойынша Солтүстік Қазақстан облысы бойынша мынадай іс-шаралар жүргізілді:

Облыс әкімінің бірінші орынбасары М.и. Тасмағамбетов кеңес өткізіп, аудан әкімдеріне 2023 жылдың 31 қаңтарына дейін бдисж-дан ауыл шаруашылығы жануарларының саны бойынша деректерді сәйкестендіруді және аулаларды аралауды тапсырды[5].

2024 жылғы 1 қаңтарға Мамлют ауданының ауылдық округтерінің әкімдері өзгерістерді ескере отырып, ауыл шаруашылығы жануарларының саны бойынша деректерді ұсынды.

01.01.2024 және 01.01.2023 жылдарға арналған ЖҚШ және ШҚҚ деректерін салыстыру.

	жеке қосалқы шаруашылықтар			шаруа қожалығы		
	ЕРНУ деректері 01.01.2024	ерну деректері 01.01.2023	+ / - %	ЕРНУ деректері 01.01.2024	ЕРНУ деректері 01.01.2023	+ / - %
ІҚМ	4569	9933	-54.0	2421	2722	-11,0
Қой	10173	13561	-24.9	3324	3266	+1,7
Жылқылар	2202	3347	-34.2	1032	710	+45,3
Шошқалар	2561	8273	-69.0	123	506	-75,7
Құс	41012	98615	-58.4	0	0	0

Жеке қосалқы шаруашылықтарда ІҚМ саны 54,0% – ға, қойлар бойынша – 24,9% – ға, жылқылар - 34,2% - ға, шошқалар-69,0% - ға, құстар-58,4% - ға азайды.

Шаруа қожалықтарында ІҚМ саны 11,0% – ға, қойлар бойынша – 1,7%– ға, жылқылар-45,3% - ға, шошқалар-75,7% - ға азайды.

Осылайша, сәйкессіздіктер өте үлкен.

Мамлют ауданында әкімшілік орталығы - Мамлютка қаласы, сондай-ақ 11 ауылдық округ бар. 2025 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша халық саны 16642 адамды құрайды. 2025 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша үй шаруашылықтарының саны – 5658, оның ішінде малы бар – 2421.

Мамлют ауданының басқару және әлеуметтік-әкімшілік процестерінде пайдаланылатын деректердің сапасын арттыру мақсатында 2025 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша ЭШХУ және ӨИС ДБ екі негізгі жүйесі арасында ақпараттық мәліметтерді салыстыру жүргізілді. Салыстыру сәйкессіздіктерді анықтауға, сәйкессіздіктердің себептерін анықтауға және деректер сапасын жақсарту бойынша ұсыныстарға бағытталған. Талдау ауылшаруашылық жануарларының төрт санатын қамтиды: ірі қара, жылқы, қой және шошқа.

1 [1] қосымшаға сәйкес, аудан бойынша ІҚМ бойынша жеке қосалқы шаруашылықтардағы ЭШХҚ және ӨИС ДБ базалары арасындағы алшақтық – ӨИС базасында + 344 басты, Дубровинский (+348 бас) және новомихайловский (+200 бас) ауылдық округінде ең үлкен алшақтықты құрады. Жалпы аудан бойынша жылқылар бойынша алшақтық ӨИС базасында -169 басты, Дубровинский (-82 Бас), сондай-ақ новомихайловский (-54 бас) ауылдық округінде болды. Қойлар бойынша аудан бойынша алшақтық ӨИС ДБ-да +254 басты құрады, ең үлкен алшақтық леденевский (+510 бас) және новомихайловский (+377 бас) ауылдық округінде болды. Шошқалар бойынша аудан бойынша алшақтық – ӨИС ДБ-де 434 бас, Воскресеновский (-177 бас) және Новомихайловский (-474 бас) ауылдық округінде ең үлкен алшақтық болды.

Жүргізілген салыстырып тексеру жануарлардың барлық санаттары бойынша ЭШХҚ және ӨИС ДБ деректері арасындағы сәйкессіздіктерді көрсетті.

Сәйкессіздіктің ықтимал себептері.

- Ақпарат жинау, есепке алу әдістерінің айырмашылығына байланысты сәйкессіздіктер және түгендеу уақыты.

- Адам факторы. Деректерді енгізу немесе жаңарту кезіндегі екі жүйеде де қателердің болуы.

- Дұрыс емес есеп. ӨИС ДБ уақтылы жаңартудың болмауы жануарлардың тууы, союы, сатылуы немесе өлімі туралы қате ақпараттың берілуі.

- ӨИС базасында өзекті емес деректердің болуы (тұрақты тұруға кеткен, өлім).

Шешу жолдары.

Ауыл шаруашылығы жануарларын дұрыс есепке алуды қамтамасыз ету үшін ЭШХУ және ӨИС ДБ базалары арасындағы алшақтықты азайту қажет. Төменде шешімнің негізгі жолдары келтірілген, оларды іске асыру екі базаның деректерінің дәйектілігін едәуір жақсартуға мүмкіндік береді.

- Тұрақты негізде түсіндіру жұмыстарын жүргізу халықты уақтылы өзектендіру қажеттілігі туралы ауыл шаруашылығы жануарларының болуы және шығуы туралы деректер.

- Жануарларды есепке алуды сәйкестендіру мерзімдері мен ережелерін сақтамағаны үшін әкімшілік айыппұлдар қарастырылсын.

- Әкімдік және ветеринария өкілдерімен бірлесіп аралау барлық қолда барды анықтау және есепке қою үшін ауыл шаруашылығы жануарлары.

- Базаларды жүргізу әдістемесін барынша жақындату, оның ішінде жануарлардың жыныстық жас топтары мен түрлері.

- Мал басын ӨИС ДБ және ЕРНУ.деректерімен үнемі салыстырып отыру;

- Деректерді түзету. Маңызды емес заттарды жою деректер, қателерді түзету.

Барлық осы іс-шаралар кешені мыналарды қамтамасыз етуге арналған әрі қарай зерттелген базалардың салыстырмалылығы, деректердің сенімділігі мен дәйектілігін арттыру. Осы іс-шараларды іске асыру малды есепке алудың неғұрлым ашық және сенімді жүйесін құруға мүмкіндік береді, бұл деректердің дәлдігі мен дұрыстығын арттырады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

1."Ветеринария туралы" Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 10 шілдедегі №339 Заңы

2.Ауыл шаруашылығы жануарларын бірдейлендіру жөніндегі дерекқорды қалыптастыру және жүргізу және одан үзінді көшірме беру қағидалары.

3.2010 жылғы 19 наурыздағы" Мемлекеттік статистика туралы " заң №257-IV

4.Шаруашылық бойынша есепке алуды жүргізу бойынша статистикалық әдіснама және тіркеу жазбаларын жүргізуді ұйымдастыру нысандары.

5.Статистиканың ресми сайты (ҚР АСПИР БНС) - Stat.gov.kz

1 - қосымша-Мамлют ауданы бойынша 2025 жылғы 1 шілдеге ЖПШ бойынша ЭШХҚ және ӨИС ДБ базаларын салыстыру.

№ Р/ с	Ауылдық округтің атауы	ІҚМ			жылқы			қой			шошқа		
		ЕРНУ барлы қ	ІІС барлы қ	Айыр машы лық +/-	ЕРНУ барлы қ	ІІС барлы қ	Айыр машы лық +/-	ЕРНУ барлы қ	ІІС барлы қ	Айыр машы лық +/-	ЕРНУ барлы қ	ІІС барлы қ	Айырма шылық +/-
1	Андреевский	413	450	37,0	562	548	-14,0	1 193	1 391	198,0	63	149	86,00
2	Беловский	649	760	111,0	311	312	1,0	1 046	1 070	24,0	273	352	79,00
3	Воскресеновский	678	599	-79,0	209	171	-38,0	1 257	962	-295,0	369	192	-177,00
4	Дубровинский	951	1 299	348,0	416	334	-82,0	901	959	58,0	440	422	-18,00
5	Краснознаменский	718	684	-34,0	119	107	-12,0	886	706	-180,0	224	203	-21,00
6	Кызыласкерский	634	672	38,0	151	139	-12,0	1 073	850	-223,0	171	237	66,00
7	Леленевский	622	543	-79,0	320	336	16,0	1 619	2 129	510,0	193	197	4,00
8	Бике	491	369	-122,0	122	106	-16,0	1 094	980	-114,0	43	57	14,00
9	Новомихайловский	1 489	1 689	200,0	789	735	-54,0	3 601	3 978	377,0	942	468	-474,00
10	Пригородный	503	482	-21,0	98	91	-7,0	1 163	1 012	-151,0	46	79	33,00
11	Становской	282	227	-55,0	205	254	49,0	436	486	50,0	83	57	-26,00
	Барлығы:	7 430	7 774	344,0	3 302	3133	-169	14269	14 523	254,0	2 847	2413	-434,00